

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับ การศึกษาไว้ในมาตรา 43 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า สิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและ มาตรา 81 ระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึก ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ สาระรัฐธรรมนูญดังกล่าว นำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อปฏิรูปการศึกษาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. 2543 : บทนำ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษา ในหมวด 4 มาตรา 22 เกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาไว้ว่า ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมี ความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัด การศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดย สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการสอน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการจัด กระบวนการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ให้มากที่สุด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมี ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัด บรรยากาศให้เอื้อต่อ

การเรียนรู้กระตุ้น ท้าทาย ให้อำนาจใจ ช่วยแก้ปัญหา ชี้แนะแนวทาง และแสวงหาความรู้ ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 62)

จากแนวการจัดการศึกษาดังกล่าวก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาและหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือการปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้คือการยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึงการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ครูจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรมและการทำงานอันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน เปลี่ยนบทบาทจากการต้องท่องบ่นเนื้อหาวิชามาถ่ายทอดให้นักเรียนฟัง เป็นผู้ให้ความรัก ความสนใจในชีวิตของนักเรียนแต่ละคน จัดประสบการณ์การเรียนรู้อันหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ร่วมเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนในสถานการณ์จริง รู้ศักยภาพที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคนและส่งเสริมให้นักเรียนได้นำศักยภาพนั้นมาใช้ (ประเวศ วะสี. 2543 : ก - ข) และรุ่ง แก้วแดง (2543 : ฉ) กล่าวว่า อนาคตของประเทศไทยขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนในวันนี้ เพราะในโลกยุคใหม่การแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถของคนในชาติ โดยเฉพาะเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้โดยเร็วที่สุด เพื่อสร้างศักยภาพของเยาวชน ให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการจัดการ มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม และรักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ประชาคมการศึกษา นักคิด นักการศึกษา สถาบันทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหลายต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ถึงเวลาต้องปฏิวัติวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 4-5)

1. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย
2. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย
3. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์
4. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูพ่อแม่ ผู้ปกครองและสังคมไทย
5. ปฏิรูปการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย

ด้วยความจำเป็นข้างต้น ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่า การจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่มีคุณภาพ ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันมากน้อยเพียงไร จึงควรมีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านทุกมิติ โดยทุกคนร่วมมือพร้อมกันเพื่อเกิดผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีหลักการสำคัญที่กล่าวถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ และการจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 4)

สภาพและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ยังมุ่งเน้นการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้จากสภาพจริงหรือจากการปฏิบัติจริง และครูยังยึดการสอนโดยเป็นผู้ให้ความรู้แต่เพียงฝ่ายเดียว วิธีการสอนของครูเน้นการสอนแบบบอกเล่าบรรยาย เน้นการท่องจำเป็นหลัก เน้นการเรียนในห้องเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ไม่มีความสุขในการเรียน และการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” ไม่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็นและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 47)

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นการปฏิรูปการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญดังกล่าวแล้วในข้างต้น และการปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่าย รวมทั้งผู้บริหาร โรงเรียนและบุคคลที่สำคัญที่สุดคือครู บทบาทของครูที่มีผลต่อการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จะต้องทำหน้าที่หลายอย่างดังนี้ (ปราณี บุญชุ่ม. 2546 : 15)

1. พัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้ในโรงเรียนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ดำเนินการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
4. พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการทำวิจัยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี

5. จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งในและนอกสถานที่

6. ปลูกฝังคุณธรรมและคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในชีวิตประจำวันและการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต

7. พัฒนาตนเองให้พร้อมตามมาตรฐานวิชาชีพและเป็นครูมืออาชีพ

จากภาระหน้าที่ดังกล่าว ครูจะต้องเป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่หาความรู้และรู้จักวางแผนแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการกำกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุด โดยมีครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งมีภารกิจจัดการศึกษาทั้ง 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีโรงเรียนในสังกัด 198 โรงเรียน มีบุคลากรในสังกัด 2,612 คน นักเรียน 49,164 คน จากรายงานการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2546 : 2 - 3) พบว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและมีการบูรณาการเนื้อหาการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย มีการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูมีค่อนข้างน้อย โรงเรียนมีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงมีค่อนข้างน้อย ครูขาดความรู้ ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน และการสรุปผลหลังสอนของครูส่วนใหญ่ยังไม่ชัดเจน กิจกรรมแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนต่อเนื่องจึงไม่ชัดเจนด้วย มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ร้อยละ 30 มีการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด ร้อยละ 40 และมีร่องรอยการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ร้อยละ 30 ครูมีการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานและมีรายงานโครงงานนักเรียน ร้อยละ 30 และครูจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 30 และได้กำหนดนโยบายและแผนนิเทศติดตามผล เพื่อเร่งรัดคุณภาพการจัดการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้โรงเรียนและครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ผู้เรียนสามารถรู้และเข้าใจถึงบทบาท เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่

และให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและดำเนินการแก้ไขปรับปรุง และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อที่จะพัฒนาบุคลากร

โดยมีการปรับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผลผลิตในสถานศึกษามีคุณภาพ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญที่จะต้องผลักดันการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จึงสนใจและต้องการทำการศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

3. สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกัน

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวนเป็น ผู้บริหารโรงเรียน 198 คน ครูผู้สอน 2,414 คน รวมประชากร 2,612 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2546 : 2)

4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 40) ได้ผู้บริหารโรงเรียน 131 คน ครูผู้สอน 331 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 462 คน

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22, 24 และมาตรา 26 ตามแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2542 : 23-25) 3 ด้านดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน
2. ด้านการสอน
3. ด้านการประเมินผล

6. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

6.1 ตัวแปรอิสระ จำแนกเป็น

6.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

6.1.2 ครูผู้สอน

6.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับ

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 3 ด้าน คือ

ด้านการเตรียมการสอน ด้านการสอน ด้านการประเมินผล

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 สภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ระดับปฏิบัติที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูและผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

7.2 ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูและผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

7.3 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

7.4 ครูผู้สอน หมายถึง ครูหรืออาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

7.5 โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะเป็นข้อสนเทศ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY